

Koncept dne Hospodinova ve Starém zákoně

Jak se proměňovalo pojetí dne Hospodinova v kontextu historických událostí?

Obsah

Úvod.....	2
Výskyt termínu „den Hospodinův“ ve Starém zákoně.....	2
Termín „den Hospodinův“.....	3
Eschatologie.....	3
Původ a délka Dne Hospodinova.....	3
Teorie o vzniku a obsahu Dne Hospodinova.....	4
R.H. Charles.....	4
John M.P. Smith.....	4
Hugo Gressman.....	4
Sigmund Mowinckel.....	4
Ladislav Černý.....	5
Gergard von Rad.....	5
Prorocká činnost (profétie) a proroci.....	5
Den Hospodinův v díle proroků.....	6
Ámos.....	6
Izajáš.....	6
Sofonjáš.....	6
Ezechiel.....	6
Zacharjáš.....	7
Jóel.....	7
Den soudu.....	7
Den spásy.....	8
Abdiáš.....	8
Malachiáš.....	8
Závěr.....	8

Úvod

Tématem práce je komparace různých pojetí Dne Hospodinova ve Starém zákoně. Cílem je porovnat pojetí Dne Hospodinova u proroků v dobovém kontextu, zjistit, jak se toto pojetí proměňovalo pod vlivem obecnějšího pozadí. Svým žánrem práce patří do oblasti kritických dějin náboženství, nejedná se o práci teologickou.

Den Hospodinův je ve Starém zákoně jedním z hlavních témat. Objevuje se u šesti malých proroků a u dvou velkých proroků. Čtyři odkazy na den Hospodinův najdeme také v Novém zákoně. Ve výzkumech tohoto tématu se objevují různé protiklady, které se týkají délky Dne Hospodinova, dopadu posledního soudu apod.

Výskyt termínu „den Hospodinův“ ve Starém zákoně

Slovo „den“ se ve Starém zákoně objevuje 2 285krát v mnoha významech.¹ „Den Hospodinův“ se objevuje 16krát a 3krát v pozměněné formě² (Iz 2:12, 13:6, 9; Ez 13:5, 30:3, Jl 1:15, 2:1, 11, 3:4 a 4:14; Am 5:18 (2krát) a 5:20; Abd 15; Sf 1:7, 14 (2krát); Mal 3:23; Za 14:1). Objevují se také narážky na “ten den” či “onen den” apod., které mohou, ale nemusí, odkazovat na den Hospodinův – např. Ez 7:19 v den Hospodinovy prchlivosti; Sf 3:11 V onen den ....; Za 12:3 a 4 V onen den... atd.

Termín “den Hospodinův” někdy odkazuje ke světské události (např. vpád cizí armády a dobytí města), ale může také poukazovat k událostem na konci světa jako je například poslední soud nebo království boží. V rozšířeném významu může odkazovat i na první a druhý příchod Ježíše Krista. Vždy se jedná o dobu, kdy Bůh osobně zasáhne do historie.

V tomto přesném tvaru se den Hospodinův objevuje v Bibli v 9 pasážích proroků³:

---

1 Černý, 1948, str.: 5

2 Everson, 1977, str.: 3

3 všechny citace a biblické odkazy jsou z českého ekumenického překladu Bible

Izaiáš 13:6 – 13

„⁶Kvilte, blízko je den Hospodinův, přijde od Všemocného jak zhouba. ⁷Proto každá ruka ochabne a každý člověk odvahu ztratí. ⁸Budou plni hrůzy, zachvátí je bolesti a křeče, jako rodička se budou svíjet. Strnule bude zírat jeden na druhého, ve tváři plamenem vzplanou. ⁹Hle, přichází den Hospodinův, nelitostný, s prehlivostí a planoucím hněvem, aby zemi změnil v spoušť a vymýtil z ní její hřích. ¹⁰Nebeské hvězdy a souhvězdí se nezatřpytí svým světlem, slunce se při svém východu zatmí, měsíc svým světlem nezazáří. ¹¹A budu stíhat zlobu světa a nepravost svévolníků. Učiním přítrž pýše opovážlivců, ponížím troufalost ukrutníků. ¹²Způsobím, že člověk bude vzácnější než ryzí zlato, člověk bude nad zlato z Ofiru. ¹³Otřesu totiž nebesy a země se pohne ze svého místa prehlivostí Hospodina zástupů v den jeho planoucího hněvu.“

Joel 1:15, 2:1, 3:4, 4:14

J.1:15 „Běda, ten den! Blízko je den Hospodinův! Přivalí se jako zhouba od Všemohoucího.“

J.2:1 „Trubte na polnici na Sijónu, křičte na poplach na mé svaté hoře, ať se třesou všichni obyvatelé země, neboť přichází den Hospodinův. Je blízko“

J. 3:4 „Slunce se zastře tmou a měsíc krví, dříve než přijde Den Hospodinův, veliký a hrozný.“

J. 4:14 „Davy a davy jsou v Dolině rozhodnutí a den Hospodinův v Dolině rozhodnutí je blízko.“

Amos 5:18 – 20

„¹⁸Běda tem, kdo touží po dni Hospodinově! K čemu vám bude den Hospodinův? Bude tmou, a ne světlem! ¹⁹Jako když se dá někdo na útěk před lvem a narazí na něho medvěd; nebo vejde do domu, opře se rukou o stěnu a uštkne ho had. ²⁰Což není den Hospodinův tmou, a ne světlem, temnotou bez jasu?“

Abdiáš 15

„Blízko je den Hospodinův proti všem národům. co jsi učinil ty, to bude učiněno tobě, vrátí se ti to na hlavu, jak zasluhuješ.“

Sofoniáš 1:17 – 18

„¹⁷Sešlu na lidi soužení a budou tápat jako slepci, neboť zhřešili proti Hospodinu; jejich krev bude odklizena jako prach, jejich vnitřnosti jako mrva. ¹⁸Jejich

stříbro ani zlato je nedokáže v den Hospodinovy prchlivosti vysvobodit; ohněm jeho rozhorlení bude pozřena celá země. Ano, učiní náhlý konec všem obyvatelům země!“

Malachiáš 3:23

„Hle, posílá k vám proroka Elijáše, dříve než přijde den Hospodinův veliký a hrozný.“

V dalších textech se objevuje v lehce pozměněné podobě, například¹:

Iz 2:12 „Neboť den Hospodina zástupů přijde na každou pýchu a povýšenost, na všechno, co se povznáší – to bude sníženo-“

Ez 30:3 „Neboť blízko je den, blízko je den Hospodinův; den oblaku, čas pronárodů.“

Za 14:1-9 „¹Hle, přichází den Hospodinův. Budou se mezi vámi o tebe dělit jako o kořist. ²Shromáždím k Jeruzalému do boje všechny pronárody. Město bude dobyto, domy vypleněny, ženy zhanobeny. Polovina města bude vysídlena, zbytek lidu však nebude z města vyhlazen. ³Hospodin vytáhne a bude bojovat proti oněm pronárodům, jako bojoval kdysi v den bitvy. ⁴V onen den stanou jeho nohy na hoře Olivové, ležící na východ od Jeruzaléma. Olivová hora se rozpoltí vpůli od východu na západ velmi širokým údolím. Polovina hory uhne k severu a polovina k jihu. ⁵Vy pak budete utíkat údolím mezi těmito mými horami, neboť to horské údolí bude sahat až k Asalu. Budete utíkat, jako jste utíkali před zemětřesením za dnů judského krále Uzijáše. Pak přijde Hospodin, můj Bůh, a s tebou všichni svatí, Bože. ⁶V onen den nebude světlo, vše vzácné ztuhne mrazem. ⁷A nastane den jediný, známý jen Hospodinu, kdy nebude ani den noc; i za večerního času bude světlo. ⁸V onen den poplynou z Jeruzaléma živé vody, polovina k moři východnímu, polovina k moři západnímu, v létě jako v zimě. ⁹Hospodin bude Králem nad celou zemí; v onen den bude Hospodin jediný a jeho jméno jedině.“

Termín „den Hospodinův“

Encyclopaedia Judaica uvádí, že den Hospodinův je konečný, i když neurčitý bod v budoucnosti, kdy Bůh potrestá hříšníky a zvítězí spravedlnost.⁴ Biblický slovník uvádí, že jde většinou o označení dne v budoucnosti, který zjeví slávu a moc Boží. Není

⁴ Enc. Judaica, 1971-2, „Day of the Lord“

jasné, jak představa Dne Hospodinova vznikla, ale v době, o níž píší proroci, již byla v lidové zbožnosti běžná a souvisela i s očekáváním událostí na konci věku. Přeneseně označuje také přítomné pohromy, které jsou předobrazem budoucího soudu. Den Hospodinův zde ale na rozdíl od lidové představy není „dnem světla“, ale „dnem tmy“, kdy budou souzeni nejen nepřátelé Božího lidu, ale také Izraelité⁵. Až po vykonaném soudu se den Hospodinův stane dnem vysvobození a spásy pro ty, kteří se budou kát. „Bude to poslední (eschatologický) spasitelský čin Boží ve prospěch Božího lidu, k němuž dojde na konci tohoto věku.“⁶

Starozákonní prorocká literatura prezentuje 4 základní charakteristiky dne Hospodinova: soud (dominantní charakteristika), blízká budoucnost, mimořádný či vesmírný zásah a univerzálnost.⁷ Pokud jde o soud, je v prorockých pasážích, které přímo zmiňují den Hospodinův, Bůh uváděn v roli soudce a vykonavatele trestu (např. Ámos viděl boží trest pro Izraelity v příchodu Asyřanů, Sofonjáš ho spojoval se zničením Jeruzaléma Babyloňany). Proroci vnímali den Hospodinův jako velmi blízký, bezprostřední; nejméně v osmi případech uvádí spojení „den Hospodinův je blízko“.⁸ Den Hospodinův bude provázen zvláštními a netypickými úkazy, např. zatměním slunce a měsíce, zemětřesením, změnami terénu a naprostým zničením.⁹ Den Hospodinův je univerzální, celosvětový, pocítí ho všichni žijící lidé, nikdo neunikne. Den Hospodinův ale povede k lepšímu světu, kde bude nad zbylými spravedlivými vládnout Bůh.¹⁰

---

5 termínem Izraelité v této práci označuji obyvatele Izraele a Judska

6 Novotný, Biblický slovník: „Den Páně“

7 Robinson, 1946, str.: 247

8 Iz 13:6, Ez 30:3, Jl 1:15, 2:1, 3:14, Ab. 15, Sof. 1:7,14.

9 Robinson, 1946, str.: 136; von Rad, 1959, str.: 99-100

10 Robinson, 1946, str.: 136

V zaznamenané historii Starého zákona se Bůh zjevoval v mnoha podobách a používal mnoho prostředníků, aby vynášeli soudy nad zločinci a přinášeli požehnání Jeho lidu. Tento čas odplaty a odměny může být označován jako „dny Hospodinovy“. Příklady zahrnují exodus Izraelitů z Egypta, dobytí Kenaánu, pád Samaří a zničení Jeruzaléma a Chrámu. To byla stadia v době, kdy Bůh bojoval za svůj lid, přinášel osvobození a požehnání, a trestal své nepřátele, jak pohany, tak Izraelity. Zázitky, které zdůrazňovaly vítězství Izraelitů, přinesly víru, že v určitém bodě dá Bůh Izraelitům konečné vítězství nad všemi jejich nepřáteli. Většina hebrejské populace se ale dopustila kritické chyby – nepodařilo se jim vytvořit etický vztah mezi jejich smluvní odpovědností a smluvními závazky k Bohu. Když proroci toto spojení zdůraznili a provedly se teologické úpravy, Izraelité mohli podle proroků znovu očekávat den Hospodinův jako den obnovy a požehnání.

Eschatologie

V Biblickém slovníku najdeme obecnou definici eschatologie: „Eschatologie je ono odvětví biblického učení, jež se zabývá tzv. posledními věcmi člověka i světa, tedy skončením tohoto věku, dnem soudu, druhým příchodem Kristovým, zmrtvýchvstáním, tisíciletým královstvím a věčným životem.“¹¹ Dále je rozlišeno pojetí eschatologie ve Starém a Novém zákoně. Starý zákon hledí k budoucnosti, od které očekává zničující soud nad Izraelity a bezbožnými národy, který nastave v den Hospodinův, ale také na spásu a znovuzřízení světa, v němž dominuje přicházející kralování Boží.¹²

V judaismu posílila myšlenka příchodu Mesiáše po babylonském zajetí. Do té doby se Židé považovali za vyvolený národ, který žije v zemi zaslíbené. Ale po prvním exilu (babylonské zajetí) bylo jasné, že to tak není. Nejposvátnější místo – Chrám, bylo zničeno, přišli o zemi, kterou jim svěřil Bůh, vyvolený lid byl rozehnán do různých míst. Zkáza Chrámu se rovnala představám o konci světa. Jediným vysvětlením, proč k tomu došlo, bylo, že zhřešili a rozhněvali svého Boha. Tak se v judaismu objevily hlasy volající po očištění víry od nepravých kultů z okolních náboženství a po návratu

---

11 Novotný, Biblický slovník: „Eschatologie“

12 Novotný, Biblický slovník: „Eschatologie“

k jedinému pravému Bohu. Židé se ale obávali, že zhřešili příliš a že už není cesta zpět, očekávali, že Bůh zničí celé lidstvo. Předzvěst zkázy viděli v minulých pohromách (zkáza Sodomy a Gomory, potopa světa). Vyrovnat se s představou totálního vyhlazení ale nebylo snadné, proto se Židé obraceli k prorockým hnutím. Proroci volali po nápravě a doufali v příchod mesiáše. Příchod eschatologického věku předznamenává řada katastrof, nejčastěji se objevuje zemětřesení, pohasínající hvězdy, mizející nebesa a slunce apod.

Původ a délka Dne Hospodinova

Názory na původ a délku dne Hospodinova se různí. Gerhard von Rad uvádí, že termín „den Hospodinův“ byl už v době Ámose zažitý z předchozí ústní tradice.¹³ Weiss konstatoval, že panuje všeobecný souhlas o tom, že termín „den Hospodinův“ má počátky v době před nejstaršími doloženými hebrejskými proroky.¹⁴ Duane Garrett prohlásil, že „den Hospodinův“ zahrnuje jednu událost a současně mnoho událostí.¹⁵ Robert Chisholm se domnívá, že před Ámosem lidé očekávali, že den Hospodinův bude slavný den, kdy Hospodin porazí okolní národy a uvede tak novou éru, v níž budou Izraelité prosperovat.¹⁶

Přesné trvání Dne Hospodinova není dané. Jak je uvedeno v Holmanově Ilustrovaném biblickém slovníku, může se jednat o denní světlo, o 24hodinový den nebo obecně o dobu, kdy dojde k nějaké konkrétní události.¹⁷ Může se jednat o událost v minulosti (např. JI 2:1, 11, Iz 13:6, 9 atd.), ale také o událost, která teprve nastane

---

13 von Rad, 1962, str.: 40

14 Weiss, 1966, str.: 29

15 Garrett, 1997, str.: 306

16 Chisholm, 2002, str.: 392

17 Holman Illustrated Bible Dictionary, 2003, „Day of the Lord“

v budoucnosti, ať už jako historická událost nebo jako vzdálená eschatologická událost: boží soud nebo spása. Garrett uvádí, že den Hospodinův je spíše než skutečná událost teologická myšlenka, která se může opakovat a může mít různé podoby.¹⁸

Teorie o vzniku a obsahu Dne Hospodinova

Pro lepší představu o dni Hospodinově se zastavíme u několika podrobněji vypracovaných pojetí.

R.H. Charles

Charles si všiml, že před Ámosem byla víra a očekávání dne Hospodinova populární – měl to být den, kdy Hospodin porazí své nepřátele v bitvě, den, kdy bude soudit nepřátele Izraele.¹⁹

John M.P. Smith

Smith argumentoval, že myšlenka dne Hospodinova byla známá už před Ámosem, že tento den pro lidi označoval dobu nebo vytoužené období, kdy bude Izrael zažívat časy slávy a prosperity, jako národ Bohem vyvolený.²⁰ Podle Smithe vycházely naděje vkládané do dne Hospodinova z úspěšného vývoje izraelského národa (např. při obsazování Kenaanu). Domníval se, že až Ámos proměnil koncept dne Hospodinova a další proroci tento koncept převzali. Do té doby byl tento den očekáván jako den veliké bitvy, v níž bude Hospodin stát v čele izraelské armády a povede ji k drtivému vítězství nad nepřáteli.²¹

---

18 Garrett, 1997, str.: 306

19 Charles, 1899, str.: 85-86

20 Smith, 1901, str.: 505

21 Smith, 1901, 508-9

Hugo Gressman

Gressman věřil v mytologický původ eschatologických myšlenek, které měly původ ve starověkých orientálních mýtech; hebrejská eschatologie měla podle něho cizí původ, který ovlivnil prorocké knihy.²² Našel mnoho paralel s biblickými vyobrazeními nadcházejícího zničení v jevech jako např. bouřka, činnost sopek, oheň, válka, zemětřesení a mor.²³ Orientální mytologie, v jejímž milieu se Izraelité nacházeli, byla útržkovitá a dvojznačná – šlo jednak o eschatologický zánik a jednak o eschatologickou spásu.²⁴ Zpočátku dominoval eschatologický zánik, ale během poexilového období převážila eschatologická spása. Gressman se proto domníval, že eschatologie nevznikla z proroctví, ale o něco dříve, a pocházela zvenčí.²⁵ Den Hospodinův Gressman definoval jako den, kdy se Bůh nějak projeví a bude nějak jednat²⁶. Takto obecně daná definice zahrnuje všechny popisy Dne Hospodinova ve Starém zákoně. Gressman zdůraznil, že může být mnoho různých dnů Hospodinových, ale tato definice je spojená výhradně s budoucností a stává se eschatologickou dokonce i v době před nejstaršími doloženými hebrejskými proroky.²⁷

Ámosův text má pro vývoj konceptu Dne Hospodinova velký význam, protože z jeho zmínky o Dni Hospodinově (5:18-20) je možné vyvodit, že den Hospodinův ve veřejném povědomí již existoval. Ámos ale vnesl dva nové prvky: jednak měl den Hospodinův mířit na Izraelity, a jednak už nešlo o vlastenecké a národnostní pojetí, ale

---

22 Černý, 1948, str.: 32-41

23 Everson, 1974, str.: 3-4

24 Everson, 1974, str.: 5

25 Everson, 1974, str.: 5

26 Černý, 1948, str.: 37

27 Černý, 1948, str.: 37

den Hospodinův se propojil s etickým a morálním postojem lidí.²⁸ Druhá velká změna v pojetí Dne Hospodinova nastala v poexilovém období, kdy začala dominovat eschatologie spásy, protože lidé věřili, že během exilu se všechna proroctví o zkáze již naplnila.²⁹ Z přílivu mytologie, dominance mytologických představ a zdůrazňování jednak obecné povahy Dne Hospodinova a jednak zkázy cizích národů, vznikla nová úroveň apokalyptické eschatologie.³⁰

Sigmund Mowinckel

Mowinckel nevěřil, že Izraelité měli o eschatologii vždy zcela jasnou představu; ta se podle jeho názoru objevila až v pozdních starozákonních textech, předtím existovala jen jakási víra v lepší budoucnost.³¹ Koncept dne Hospodinova byl součástí této naděje. I Mowinckel (jako Gressman) zjistil, že Izraelité a Babylon mají mnoho společného. Mowinckel viděl hlavní podobnosti v kultovních činnostech, zatímco Gressman zaznamenal přítomnost motivu dosazení Boha na trůn jako součást eschatologie spásy.³² Mowinckel v tom viděl podobnost s dosazením Marduka na trůn při babylonských oslavách nového roku a vyvodil z toho, že oslavy dosazení na trůn byly středem kultovních činností ve starověkém Izraeli a Judsku.³³ Na základě spojení dosazení na trůn a dne Hospodinova Mowinckel prohlásil, že „den Hospodinův“ má svůj původ v božím zjevení při kultických oslavách nového roku.³⁴

---

28 Everson, 1974, str.: 7

29 Everson, 1974, str.: 7

30 Everson, 1974, str.: 8

31 Mowinckel, 1956, str.: 125

32 Everson, 1974, str.: 10

33 Everson, 1974, str.: 10

Během oslav nového roku se Bůh osobně zjevoval svému lidu, proto vždy, když se jim nedařilo, toužili lidé po dni Hospodinově, který přinese změnu osudu, po dni, kdy se Bůh ukáže a zničí nepřátele Izraelitů. Tato touha po božím zjevení a spáse je počátkem oddělení Dne Hospodinova od kultovních oslav, ale ještě se nejedná o rozvinutou víru v lepší budoucnost.³⁵ V prorockém období byla víra v lepší budoucnost a eschatologie založeny na představách oslav dosazení na trůn, což vysvětluje, proč představy o stvoření a prvotním čase pronikly do eschatologie – dosazení Boha na trůn bylo zopakováním událostí z prvotní doby.³⁶

Po pádu Jeruzaléma v roce 587 př.n.l. se proroci obrátili od soudu k myšlenkám na obnovu a útěchu – Izraelité již byli potrestáni a nyní Bůh požehná svému vyvolenému lidu.³⁷ Mowinckel uvádí, že Deutero-Izajáš pozvedl pojetí obnovy do nadpozemské sféry a představil ji jako „drama kosmických rozměrů“.³⁸ Uvedené myšlenky nebyly nové, ale v průběhu exilu se určitá témata dostala do středu zájmu: nové stvoření, bohatá plodnost, uzavírání nové smlouvy a Boží království. Podle Mowinckela lze celou tuto představu o budoucí prosperitě shrnout termínem „den Hospodinův“.³⁹

Mowinckel se domníval, že ani po návratu z exilu v Babylonu lidé neměli eschatologické představy, pouze ti, kteří byli pod perským vlivem, objevili skutečnou eschatologii včetně dualistického pohledu na svět, i když určité náznaky těchto představ

---

34 Mowinckel, 1956, str.: 132

35 Mowinckel, 1956, str.: 132-133

36 Mowinckel, 1956, str.: 143

37 srv. Wawter, Hoppe, 1991, str.: 14

38 Mowinckel, 1956, str.: 138-139

39 Mowinckel, 1956, str.: 144-145

byly patrné z dřívější židovské víry v lepší budoucnost, kdy Bůh ukončí nespravedlnosti a příkoří a nastolí svoji dokonalou vůli.⁴⁰

Problém Mowinckelovy teorie spočívá v tom, že je celá založena na kultovním Dni Hospodinově a jeho dosazení na trůn, ale biblické texty se ale o tomto nezmiňují.⁴¹

Ladislav Černý

Černý ve své knize *The Day of Yahweh and Some Relevant Problems* z roku 1948 shrnul hlavní teorie o dni Hospodinově (Gressman, Mowinckel a další) a přidal svoji vlastní teorii. Svoji analýzu rozdělil do pěti oblastí: 1) prameny a obsah koncepce; 2) původní koncept dne Hospodinova; 3) stáří a rozvoj eschatologické nauky o dni Hospodinově; 4) historické a společenské důvody vzniku eschatologie a 5) národnostní původ konceptu Dne Hospodinova.⁴²

ad 1) Černý se domníval, že koncept Dne Hospodinova vychází z psychologie „kolektivní mysli“ židovského národa, přesněji z představy „společné osobnosti“. Tento přístup vysvětluje, proč se koncept dne Hospodinova rozšířil, spojuje lidové představy s prorockou eschatologií a v neposlední řadě vysvětluje hluboké propojení mezi vzpomínkami z židovské tradice a pozdější dobu, kdy se objevila eschatologie.⁴³

ad2) Podle Černého měl v konceptu Dne Hospodinova zásadní roli Bůh, který byl vnímán jednak jako zuřivé a hrůzostrašné božstvo, jednak jako spravedlivý bůh (což je pojetí, které odkazuje do minulosti až k prehistorické nomádské době⁴⁴).

ad 3) Původní popisy dne Hospodinova podle Černého nejsou ani eschatologické, ani židovské, ale pocházejí z obecného kulturního pojetí dne Hospodinova, z něhož

---

40 Mowinckel, 1956, str.: 264-265

41 Everson, 1974, str.: 17

42 Černý, 1948, str.: 53

43 Černý, 1948, str.: 84

44 Černý, 1948, str.: 66

odvozuje svoji mytologii mnoho národů, z nichž ovšem každý vtiskl dni Hospodinovu vlastní ráz.⁴⁵ Černý odmítal představu dne Hospodinova jako dne bitvy, dne světové katastrofy a také Mowinckelovu myšlenku, že jde o den oslavy kultovního dosazení Boha na trůn. Podle Černého je to den, kdy Bůh určí nebo nařídí krutý osud, konec nebo dokonce smrt něčeho nebo někoho; je to osud určený Bohem.⁴⁶ Díky této interpretaci lze sladit všechny rozdílné popisy dne Hospodinova a také spoustu zjevení, válečných dnů a dnů pohrom, aniž by bylo potřeba obracet se na zvláštní slavnosti nebo kultovní dny.⁴⁷

Pro určení stáří a vývoje konceptu Dne Hospodinova navrhuje Černý následující představu.⁴⁸ Před Ámosem byla široce rozšířená lidová představa o Dni Hospodinově. Měl to být den, kdy Bůh rozhodne o dalším osudu lidí, kdy bude konečně zabezpečeno jejich přežití v současných i nadcházejících zkouškách.⁴⁹ Po tomto Dnu bude historie pokračovat s jednou změnou – Boží lid bude žít ve věčném míru a blahobytu, ale pro pohany to měl být den masové národní katastrofy. Ámos tuto představu výrazně změnil. Ponechal masový dopad, ale hrůzy Dne Hospodinova měly tentokrát zasáhnout nejen pohany, ale také Izraelity (Am 5:18-20). Nevěrnost a nespravedlivost Božího lidu měla být potrestána. Koncept se na konci předexilového období ještě rozšířil, když důraz na národnostní charakter ustoupil celosvětovému pojetí.⁵⁰

V období exilu se učení o trestu změnilo z národnostního (kolektivního), na individuální (Ez 18) a pod vlivem toho se také koncept dne Hospodinova změnil na individuálnější. Poslední krok podle Černého nastal, když se koncept dne Hospodinova

---

45 Černý, 1948, str.: 66-67

46 Černý, 1948, str.: 77

47 Černý, 1948, str.: 78

48 Černý, 1948, str.: 83-84

49 Černý, 1948, str.: 83

50 Černý, 1948, str.: 83-84

změnil na světový a věčný – celá zem i nebesa budou zničena, historie skončí a vše nahradí nový svět pod Boží vládou.⁵¹

ad4) Podle Černého teorie dne Hospodinova a s ní i celá eschatologie závisí na třech složkách: 1) setkání hebrejských kočovných kmenů s městskou kulturou Kenaánu, změna pasteveckého způsobu života na zemědělský a v důsledku toho nutná reorganizace společnosti, 2) geografická poloha, která neposkytovala ochranu před vnějším nebezpečím, 3) původní národní ideologie včetně náboženské koncepce a specifického pojetí společenských vztahů.⁵²

Usazení původně kočovných kmenů v klidné zemědělské kultuře Kenaánu mělo za následek vytvoření nových společenských skupin a tříd, z čehož vyplynuly dvě věci: někteří lidé začali hromadit majetek a do jahvismu začaly pronikat cizí kultury. Proroci jako jediní zastánci starých kočovných ideálů přísného jahvismu odsuzovali společenskou nespravedlnost a náboženskou nevěru mnohých. Dělalí to prostřednictvím chmurných předpovědí nadcházející zkázy a využívali při tom koncept dne Hospodinova – bude to den, kdy budou pokřivené společenské a náboženské pořádky i s jejich vůdčími osobnostmi zničeny.⁵³ Proroci viděli, přes společenské a náboženské nešvary, které si zasloužily trest, vnější nebezpečí (Asýrie, Babylon) jako zprostředkovatele Boží vůle.⁵⁴

ad5) Původní ideologie Izraelitů měla centrum v národním Bohu (Hospodin). Byl to Bůh, který jednal přímo v historických oblastech, čímž sám tvořil osud svého lidu a získával slávu. Očekávání dne Hospodinova dosáhla vrcholu asi půl století před Ámosem. Ámos byl první, kdo změnil koncept dne Hospodinova a dal mu revoluční obsah. Proroci, kteří následovali po Ámosovi, vytvořili učení, z něhož posléze vznikla celá eschatologie.⁵⁵ Myšlenka, kterou do konceptu dne Hospodinova vnesl Ámos, totiž

---

51 Černý, 1948, str.: 84

52 Černý, 1948, str.: 87

53 Everson, 1974, str.: 22

54 Everson, 1947, str.: 27

že současný svět a řád nezajistí přežití celé společnosti a proto musí ustoupit lepšímu světu a lepšímu pořádku, dělá pojetí dne Hospodinova mezi Židy jedinečným.⁵⁶

Gergard von Rad

G. von Rad tvrdil, že den Hospodinův zahrnuje čistě válečné události, povstání Hospodina proti nepřítelům, bitvy a vítězství.⁵⁷ Tvrdil, že mezi různými texty (např. Iz 2:12, 13:6-9, 22:5, 34:8, Ez 7:10, 13:5, 30:3, Jl 1:15, 2:1, 11, 3:4 atd.) text Ámosův (5:18-20), který je považován za nejstarší klíčovou pasáž a odrazový můstek pro studium konceptu dne Hospodinova, neposkytuje dostatečně silnou základnu pro studium této koncepce a její tradice. Domníval se, že Isajáš 2:9-22 poskytuje lepší zázemí, protože se mnohem více zabývá obecnými dopady nadcházejícího dne Hospodinova (např. zmiňuje, že lidé budou zahazovat své modly).⁵⁸ Původně byl den Hospodinův vnímán jako den, kdy Hospodin přinese spásu svému lidu. U Ámose vidíme, že může být namířený i proti božímu lidu, ale nakonec se vrací původní význam, totiž že den Hospodinův bude pro Izraelity dnem spásy.⁵⁹

G. von Rad na základě studia každého odkazu na den Hospodinův v textu došel k závěru, že den Hospodinův je válečný den (Ez 13:5, Jl 2:11, Sf 1:14). V odkazech proroků von Rad sestavil následující vzorec: začíná svoláním Boží armády a pokračuje jejím posvěcením, vždy se vyskytuje určitý druh teofanie, kdy se Bůh sám staví do čela armády a vede svůj lid do bitvy, během níž se objevují různé přírodní jevy, které jen zvyšují paniku nepřítele, a výsledkem je úplné zničení nepřítele.⁶⁰

---

55 Černý, 1948, str.: 98

56 Černý, 1948, str.: 98

57 von Rad, 1959, str.: 99

58 von Rad, 1972, str.: 95

59 von Rad, 1959, str.: 105

Von Rad se domníval, že den Hospodinův nemusí mít eschatologický charakter.⁶¹

Prorocká činnost (profétie) a proroci

Profétií lze označit proroky v jejich nábožensky specifické úloze – prorokování.⁶² S proroky se setkáváme v narativních knihách, které Židé řadí k „Předním“ či „Dřívějším prorokům“ (zejména knihy Samuelovy a Královské spolu s knihami Jozue a Soudců), jádro literární prorocké tradice představuje druhá část židovského palestinského kánonu – „Zadní“ či „Pozdější proroci“, které křesťané dále rozdělují na Velké proroky (Izajáš, Jeremjáš, Eczeiel, Daniel) a Malé proroky (Ozeáš, Jóel, Ámos, Abdijáš, Jonáš, Mecheáš, Nahum, Abakuk, Sofonjáš, Ageus, Zacharjáš, Malachjáš).⁶³ O prorocích jsou zmínky i v dalších knihách, i když v mnohem menší míře, např. Numeri, Deuteronomium, Pláč, 1. a 2. Paralipomenon a Nehemjáš.⁶⁴ Předklasická profétie zahrnuje proroky, o nichž se píše v narativních knihách Starého zákona, klasická profétie zahrnuje literaturu shrnutou do svazku Proroků (od Ámose po Malachiáše).⁶⁵

Prorok je náboženská postava, mluvil jménem Boha, měl božské pověření a odvolával se na něj.⁶⁶ Prorocké slovo je posvátné, je sdělením i silou, nejzákladnější reakcí na něj je bázeň, respekt či zhrození, anebo radost a vděčnost.⁶⁷

---

60 von Rad, 1959, str.: 104

61 von Rad, 1959, str.: 106

62 Hoblík, 2009, str.: 21

63 Hoblík, 2009, str.: 22

64 Hoblík, 2009, str.: 22

65 Hoblík, 2009, str.: 22

66 Hoblík, 2009, str.: 24

Hebrejská profétie má v oblastmi Předního výhodu specifické postavení. S nehebrejskou profétií kontrastuje objemem, vnitřní rozmanitostí a rozvinutostí jednak prorocká literatura, a jednak náboženská tradice, díky níž profétie přesáhla hranice předhelénistické éry.

Den Hospodinův v díle proroků

Ámos

Ámos byl první prorok, který kázal a jehož slova byla sebrána a předána budoucím generacím v prorockých knihách Starého zákona, ale v kanonickém řazení je až třetí.⁶⁸ Ámos vystupuje jako posel, který přináší slova někoho jiného (Boha) posluchačům.⁶⁹ Informace o Ámosovy lze čerpat pouze z jeho díla, jinde o něm nejsou zmínky.⁷⁰ O jeho původu a době působení se dovídáme ve verši 1:1, o povolání k prorocké službě v 7:10-17 a Ámosovy vize najdeme v 7:1-9 a 8:1-3.⁷¹ Kniha neměla být o poslovi, ale o poselství, proto jsou všechny zmínky o jeho životě náhodné a měly sloužit jen pro vyšší věrohodnost kázání, ne jako biografie.⁷² Z textu víme, že pocházel ze zámožné zemědělské vrstvy z města Tekóje v Judsku, ale působil v Bét-elu, odkud ho vyháněl kněz Amasjáš právě do Judska (7:12).⁷³ V jeho proroctvích najdeme důkazy o tom, že byl dobře informovaný o dějinných událostech (1:3-8, 13-2:3, 9:7), znal společnost

---

67 Hoblík, 2009, str.: 24-25

68 Birch, 1997, str.: 165

69 Mays, 1969, str.: 4

70 Birch, 1997, str.: 167

71 Birch, 1997, str.: 167

72 Mays, 1969, str.: 3

73 Hoblík, 2009, str.: 125

Izraelitů a její náboženské tradice.⁷⁴ Klíčovou událostí v Ámosově životě bylo povolání k prorocké činnosti (7:14) a vize, v níž mu Bůh zjevil své rozhodnutí změnit přístup k Izraelitům, totiž přejít od shovívavosti k akci (7:1-8, 8:1-2).⁷⁵

Ámos kázal v první polovině 8. stol. př.n.l., sám datuje své působení do doby krále Uzijáše a Jerobeáma, 2 roky před zemětřesením. Uzijáš byl králem judského království v letech 783 – 742 př.n.l., Jerobeám II. vládl v izraelském království v letech 786 – 746 př.n.l.⁷⁶ Zdá se, že Ámosova kázání spadají do doby před smrtí Jerobeáma II., protože mu předpovídá smrt mečem (7:1), což se nestalo, ale věděl o území, které Jerobeám získal z rukou Aramejců (6:13).⁷⁷ To řadí Ámosovo dílo do doby mezi 760 a 750 př.n.l., což potvrzuje také zmínka o zemětřesení (1:1), které geologové datují do doby kolem roku 760 př.n.l.⁷⁸ Jerobeám II. byl nejúspěšnější král své dynastie, za jeho vlády Izrael dosáhl vrcholu politické moci a ekonomické prosperity, rozšířil své území na jih i na sever na úkor Chamátu a Damašku, obnovil Davidovu hranici v Sýrii (2 Kr 14:23-29).⁷⁹ Následně převážilo v prosperující zemi hromadění majetku a pýcha (Am 6:4). Velkoobchodníci a obchodníci se neváhali dopouštět nepravostí, „...na míře ubírali, na ceně přidávali a podváděli falešnou váhou“ (Am 8:5), aby ještě více zbohatli, úplatkářství, korupce, vydírání a podvody byly na denním pořádku, a to dokonce i u soudního dvora (Am 5:5 – 12).⁸⁰ Náboženská horlivost byla na vrcholu, ale navzdory komplikovaným a honosným ceremoniím, bohatým obětem, slavnostním shromážděním

---

74 Mays, 1969, str.: 4

75 Mays, 1969, str.: 4

76 Birch, 1997, str.: 166

77 Birch, 1997, str.: 167

78 Birch, 1997, str.: 167

79 Heschel, 1995, str.: 33

a krásným písním, absence práva, spravedlnosti a morálních hodnot udělala z náboženství jen bezvýznamné povrchní obřady.⁸¹ Ámos nemohl zůstat stranou tohoto dění, jež vedlo k tomu, že vypracoval poselství o dni Hospodinově.⁸² Před jeho proroctvím lidé věřili, že byli vyvoleni Hospodinem, aby dokázali velké věci, měli být nástrojem při demonstraci Hospodinovy převahy nad božstvy ostatních národů.⁸³ Mezi lidmi bylo oblíbené pojetí dne Hospodinova, který bude dnem velké bitvy, v níž samotný Hospodin jako vůdce armády povede svůj lid k vítězství a zničení nepřátel.⁸⁴ Ámos, jako zprostředkovatel božích slov, oznamuje, že Izraelité budou souzeni a za své prohřešky proti poslušnosti boží vůle budou vyhlazeni.⁸⁵ Úplně tím převrátil veškeré naděje, které lid tak dlouho do dne Hospodinova vkládal.⁸⁶ Již před Ámosem někteří proroci vyhlašovali boží soud, ale nikdy proti všemu božimu lidu a nikdy v prohlášení samého Boha, že „Izrael, můj lid, je zralý pro konec.“(Am 8:2) Ámos byl první prorok, který naznačil, že smlouva s Hospodinem je zlomena, proto hříchy vyvolávají zatracení; Bůh jako soudce musí vyžadovat trest.⁸⁷ Některé prvky oblíbeného pojetí dne Hospodinova ale Ámos zachoval, například to, že půjde o den velké bitvy, která bude doprovázena úžasnými jevy na zemi i na nebi, součástí bude soud a potrestání Izraelitů

---

80 Heschel, 1995, str.: 33

81 Limburg, 1988, str.: 82

82 Limburg, 1988, str.: 83

83 Smith, 1901, str.: 511

84 Smith, 1901, str.: 512

85 Birch, 1997, str.: 166

86 Smith, 1901, str.: 513

87 Birch, 1997, str.: 166

a jejich nepřátel, že se Hospodin při soudu sám zjeví.⁸⁸ Ámos vzal ústřední téma víry Izraelitů a obrátil ho proti nim, proti svým posluchačům (Am 3:1-2, 5:4-6, 9:7).⁸⁹ Prorok, který znal rozhodnutí Hospodina, napadl víru svých posluchačů a varoval je před katastrofickým koncem, k němuž vede jejich modloslužebnictví.⁹⁰ Ámos staví proti sobě tmu a světlo jako symboly pro pohromu a spásu.⁹¹ Tma je spojena s nepřáteli, které Bůh zničí.⁹² Ámosovy posluchači řadili své nepřátele na stranu tmy (pohromy); chápali teologii dne Hospodinova, ale nechápali své místo v ní, ani svůj vztah s Bohem.⁹³ Volali po tom, aby Bůh zničil jejich nepřátele a jim zajistil bezpečí, ale tím na sebe přivolávali vlastní zkázu. Utíkali do bezpečí, ale spása, po níž toužili, měla být jejich záhubou, protože byli božími nepřáteli.⁹⁴ Ámos varuje, že Izraelité budou na straně tmy, mezi božími nepřáteli.⁹⁵ Aby zdůraznil své tvrzení, použil Ámos zvláštní sled obrazů – mluví o muži, který unikne lvu a chytí ho medvěd, dostane se do bezpečí domova, kde ho

---

88 Smith, 1901, str.: 515

89 Mays, 1969, str.: 185

90 Mays, 1969, str.: 103

91 Mays, 1969, str.: 105

92 Birch, 1997, str.: 218

93 Mays, 1969, str.: 105

94 Mays, 1969, str.: 105

95 Birch, 1997, str.: 218

uškne had (5:19). Izraelité jsou jako onen muž. Myslí si, že jsou v bezpečí, že jsou jako boží lid zachráněni, ale jsou v nebezpečí před božím soudem.⁹⁶

Po smrti Jerobeáma nastoupil na asyrský trůn Tiglatpilesar III. (745 př.n.l.) a rázně obnovil asyrskou nadvládu v oblasti.⁹⁷ Dobyť a rozpad Izraele (severní království) několik let po tomto proroctví zajistilo Ámosovi pozornost.⁹⁸

Izajáš

Izajáš je první z Velkých proroků.⁹⁹ V knize najdeme několik známých událostí, např. události popsané ve verších 7:1-2 lze s jistotou zařadit na začátek vlády krále Achaze, tedy do doby kolem roku 735 př.n.l.¹⁰⁰, vznik proroctví o Pelištejcích sám Izajáš datuje veršem 14:28 „V roce, kdy zemřel král Achat, byl zjeven tento výnos.“, takže víme, že vznikl v roce 726 př.n.l.¹⁰¹ Poslední zpráva o činnosti Izajáše je z roku 701 př.n.l.¹⁰² Z toho, že byl ženatý a měl nejméně dva syny před rokem 735 př.n.l. (Iz 7:3, 8:3) soudíme, že v době prvního vidění mu bylo cca 20 let, jeho proročká dráha trvala od roku 742 př.n.l. do roku 701 př.n.l.¹⁰³ Pro Izrael a Judsko bylo toto období tragickou

---

96 Birch, 1997, str.: 218

97 Birch, 1997, str.: 167

98 Birch, 1997, str.: 166

99 Herbert, 1973, str.: 1

100 Herbert, 1973, str.: 3

101 Herbert, 1973, str.: 3

102 Herbert, 1973, str.: 3

103 Herbert, 1973, str.: 3

dobou, protože došlo ke zničení severního izraelského království, k obsazení Judska Asyřany.¹⁰⁴ Osud Izraelitů byl součástí širšího procesu, v němž silná Asyrská říše rozšiřovala své území a soupeřila o moc s upadajícím Egyptem; po nástupu Tiglatpilesara III. na asyrský trůn (745-727 př.n.l.) přišel začátek konce Izraele a Judska.¹⁰⁵

Izajáš působil v Jeruzalémě a jeho přítomnost v Chrámu v době prvního vidění svědčí o tom, že patřil mezi privilegované osoby, buď jako uznávaný prorok při svatyni nebo jako člen vládnoucí vrstvy, čemuž napovídá to, že udržoval vztahy se státními úředníky a měl snadný přístup ke králi.¹⁰⁶ Popisoval úpadek společnosti, způsobený částečně vysokými daněmi, které sloužily k placení poplatku Asyřanům.¹⁰⁷ To se přímo týkalo šlechty, obchodníků a venkovských magnátů, kteří platili daně, nepřímé důsledky dopadaly na sedláky a na venkovskou populaci Judska.¹⁰⁸ Ještě nesnesitelnější ale byla pro Izraelity podřízenost Hospodinova náboženství ostatním kultům v jeruzalémském Chrámu, kam s sebou Lévijsi přinesli starověké tradice ze severu.¹⁰⁹ Stoupenci proroků sice přišli s proroctvím Ámose a Ozeášě, ale i samotná snaha o prosazení Hospodinova kultu jako státního náboženství bylo považováno za vzpouru proti říši.¹¹⁰ Invaze asyrského krále Sancheríba skončila drtivou porážkou, bylo zničeno 46 judských

---

104 Herbert, 1973, str.: 3

105 Herbert, 1973, str.: 5

106 Herbert, 1973, str.: 8

107 Herbert, 1973, str.: 6

108 Herbert, 1973, str.: 6

109 Herbert, 1973, str.: 6-7

110 Herbert, 1973, str.: 7

opevněných měst, obléhání Jeruzaléma skončilo bezpodmínečnou kapitulací.¹¹¹ Tyto historické události podmiňovaly Izajášova kázání.

Hned na začátku Izajáš ostře kritizuje Izraelity (1:1-31), po čemž následuje popis místa, kde všechny národy najdou útočiště a rozsudek (2:1-4). Izajáš pak pokračuje v kritice Izraelitů (2:5-22). Od 1. do 4. kapitoly vytvořil schéma pro zbytek knihy: čtenář sleduje národy sloužící Hospodinu (2:1-4) a výsledek „čistého“ života bez hříchu s Hospodinem na Sijónu (4:2-6). První čtyři kapitoly knihy Izajášovy zavádí soud, slitování a všestrannost napříč všemi národy jako charakteristiky dne Hospodinova.¹¹² Hospodin je svatý bůh Izraelitů, vznešený král, který řídí události nejen v Kenaánu, ale také u ostatních národů, včetně Egyptanů a Asyřanů.¹¹³

I přes svoji rozsáhlost obsahuje kniha Izajášova pouze 3 verše, v nich je zmíněn den Hospodinův. Ve 2. kapitole je to verš 2:12, ve 13. kapitole verše 13:6 a 13:9. Ve 2. kapitole hovoří Izajáš o hříšném „domě Jákobově“ (2:5-9) a o budoucím dni odplaty (2:10-22), hned na začátku kapitoly hovoří o eschatologickém božím království (2:1-4), kdy budou všechny pronárody proudit na horu Sión a hledat slovo boží (2:2-3). Bůh bude soudit pronárody a ty mezi sebou již nebudou bojovat (2:4). Den Hospodinův popisuje Izajáš jako dobu celosvětového ponížení všech, kteří jsou pyšní (2:11, 12, 17). V protikladu k jejich pýše se ukazuje boží „velebná důstojnost“ (2:10, 19, 21) a jen sám Bůh bude v den Hospodinův „vyvýšen“ (2:11, 17). Den Hospodinův Izajáš popisuje jako den, kdy se projeví Hospodinova „velebná důstojnost“ (2:10, 19, 21) a lidé budou v hrůze zahnáni do „skalních rozsedlin a do strží ve skaliskách“, aby se zachránili (2:21).

Další zmínky o dni Hospodinově u Izajáše jsou ve 13. kapitole. Jedná se o proroctví o Babylonu. Ve verších 13:1-8 Izajáš hovoří o Babylonu jako o nástroji božího hněvu, který zničí Izraelity – „Kvilte, blízko je den Hospodinův, přijde od Všemocného jak zhouba.“ (13:6) Podle Izajáše je den Hospodinův blízko (13:6) a bude to den hrůzy,

---

111 Herbert, 1973, str.: 7

112 House, Hafemann, 2007, str.: 188-9

113 Herbert, 1973, str.: 15

bolestí a křečí (13:8). „Hle, přichází den Hospodinův, nelítostný, s prchlivostí a planoucím hněvem, aby zemi změnil v spoušť a vymýtil z ní její hříchy.“ (13:9)

Izajáš popisuje den Hospodinův jako den, kdy propukne hněv Hospodina¹¹⁴, přijde prudká bouře, která bude zuřit na celém světě, a stazí na zem „všechny cedry Libanónu“, „všechny bašánské duby“ (2:13).¹¹⁵ Izajáš má nepochybně na mysli bouři spojenou se zemětřesením, kdy se dokonce zřítí i hory, věže a zdi, které byly výrazem síly a bezpečnosti měst, budou zničeny čluny jak na moři tak i v přístavu.¹¹⁶ Soud v den Hospodinův odhalí lidskou neschopnost, modly budou svrženy.¹¹⁷ Až k verši 13:6 bychom se mohli domnívat, že jde o popis války vedené na konkrétním místě a týkající se jedné země.¹¹⁸ Ve verši 13:6 ale najednou zjišťujeme, že ve skutečnosti jde o den Hospodinův, tudíž nastává soud nad celým světem.¹¹⁹

Sofonjáš

Sofonjáš žil v době vlády krále Jóšijáše (640-609 př.n.l.), který po nálezu knihy zákona v Chrámu zavedl v roce 622 př.n.l. náboženské reformy, aby zbavil Judsko a pozůstatky severního izraelského království kultů, které byly v rozporu s kultem Hospodina, boha Izraelitů.¹²⁰ Sofonjáš zřejmě kázal na začátku Jóšijášovy vlády, protože

---

114 Kaiser, 1983, str.: 33

115 Kaiser, 1983, st.: 36

116 Kaiser, 1983, str.: 36-7

117 Kaiser, 1983, str.: 38

118 Kaiser, 1983, str.: 15

119 Kaiser, 1983, str.: 15

120 Brown, 1996, str.: 101

o reformách nemluví, ale připravuje jim půdu a dokonce je předvídá.¹²¹ Dokládá to i popis hojně rozšířeného náboženského synkretismu a chamtivého chování mezi královskými a náboženskými úředníky v Jeruzalémě (1:4-6, 8-9, 3:3-4).¹²² První verš jeho díla ukazuje na to, že Sofonjášova rodina měla významné postavení, neboť uvádí celou řadu předků, což u proroků není obvyklé.¹²³ Podle posledního jména víme, že Sofonjáš je přímým potomkem krále Chizkijáše, který vládl v letech 715-687 př.n.l., pravděpodobně byl bratrancem krále Jóšijáše.¹²⁴ Jeho pojetí dne Hospodinova vychází z proroků, kteří kázali před ním, zejména z proroctví Ámose, což je vidět např. na tom, že Sofonjáš, stejně jako Ámos, spojuje den Hospodinův s tmou, oba cítí, že Izraelité zhřešili příliš a jediným východiskem je úplné zničení, oba také nabízí záblesk naděje.¹²⁵ Sofonjáš ale podává mnohem univerzálnější pohled na den Hospodinův a na nastávající zkázu.¹²⁶ O dni Hospodinově Sofonjáš hovoří ve verších 1:7-18.

Mnoho Izraelitů doufá, že v den Hospodinův je Bůh zachrání před nepřáteli, že to bude den světla a naděje.¹²⁷ Sofonjáš rozptyluje tyto falešné naděje a předpovídá, že v den Hospodinův se odehraje boží soud¹²⁸, jehož předmětem je hlavně Judsko a Jeruzalém, protože lidé se tam dopouští nepravostí, neuctívají pouze Hospodina, ale

---

121 Brown, 1996, str.: 101

122 Roberts, 1991, str.: 161

123 Brown, 1996, str.: 102

124 Brown, 1996, str.: 102

125 Kapelrud, 1975, str.: 93

126 Kapelrud, 1975, str.: 86

127 Brown, 1996, str.: 105

128 Brown, 1996, str.: 106

také pohanské bohy Baala a Meleka (1:4-5) a další nebeská božstva (slunce, měsíc).¹²⁹ Sofonjáš varuje, že ti, kteří si namlouvají, že některé cizí praktiky jsou slučitelné s pravou zbožností, se vlastně odvrací od Hospodina (1:6).¹³⁰

Den Hospodinův začíná uctivým tichem a obětí (1:7) – Sofonjáš uvádí, že navzdory očekávání lidu, že touto obětí budou nepřátelé Izraelitů, budou předmětem oběti „velmoži a královští synové“, ti, kdo nosí „cizokrajný šat“, ti, kteří „naplňují dům svého Pána násilím a lstí“. (1:8-9) Den Hospodinův je nevyhnutelný.¹³¹ Sofonjáš k jeho popsání používá termíny spojené s válkou a bouří.¹³² Hospodin je božský válečník, který velí nebeským zástupům a vede válku proti opevněným judským městům.¹³³ Sofonjáš používá symboly života a obrací je v symboly rozkladu a smrti (1:17), celá zem bude pozřena „ohněm jeho rozhorlení“ (1:18).¹³⁴ Pro obyvatele Judska a Jeruzaléma bude den Hospodinův dnem úzkosti a utrpení, kdy pocítí boží hněv a kdy uvidí svou zemi a svá města zničená a opuštěná.¹³⁵ Prudkost božího hněvu podle Sofonjáše pramení ve vzednutí boží lásky, která nakonec sahá až za boží soud, je to mocná, niterná láska, která všechno nenávratně mění.¹³⁶

---

129 Brown, 1996, str.: 103

130 Brown, 1996, str.: 104

131 Brown, 1996, str.: 107

132 Brown, 1996, str.: 107

133 Brown, 1996, str.: 107

134 Brown, 1996, str.: 107

135 Roberts, 1991, str.: 184

136 Brown, 1996, str.: 104

Den Hospodinův neznamena úplný konec, ale spíše připravuje půdu pro obnovu a proměnu božího lidu (3:9-20).¹³⁷ Sofonjáš považuje boží soud za cestu ke spáse.¹³⁸ Hlavním cílem božího soudu není potrestání, ale přeměna lidu, vytvoření chudých a skromných lidí, kteří touží po přítomnosti pravého Boha.¹³⁹ V den Hospodinův přijde spravedlivý a zasloužený trest, po němž bude následovat odpuštění a obnova, záchránění Izraelité vytvoří společnost, v níž lidé konečně upřímně hledají Boha.¹⁴⁰

Ezechiel

Ezechiel byl kněz nebo patřil do kněžské rodiny, po prvním dobytí Jeruzaléma v roce 598 př.n.l. byl deportován do Babylónu a usadil se v židovské osadě Tel-abíb.¹⁴¹ Pokud bylo Ezechielovi v době prvního vidění 30 let (1:1), narodil se v době Jósijásovy náboženské reformy, činný byl přes 20 let – od prvního vidění v roce 593 př.n.l. (přesněji 31. července)¹⁴² až do roku 571 př.n.l. (přesněji 26. dubna)¹⁴³, což je poslední datum uvedené v jeho textech.¹⁴⁴ O jeho životě před a po tomto období nemáme zprávy,

---

137 Brown, 1996, str.: 107

138 Brown, 1996, str.: 101

139 Roberts, 1991, str.: 164

140 Brown, 1996, str.: 101

141 Blenkinsopp, 1990, str.: 8

142 Wawter, Hoppe, 1991, str.: 11

143 Wawter, Hoppe, 1991, str.: 11

144 Blenkinsopp, 1990, str.: 8

ale lze odvodit, že vyrůstal ve stínu jeruzalémského Chrámu a pod vlivem liturgie, zbožnosti a učení jeruzalémských kněží.¹⁴⁵

I přes mystické podání hovoří Ezechiel o konkrétních historických událostech, které byly dost bouřlivé¹⁴⁶, neboť Judsko bylo po celý jeho život figurkou v bitvě o moc v syro-palestinské oblasti.¹⁴⁷ Po zboření Chrámu (586 př.n.l.) a vysídlení velké části obyvatelstva za hranice působnosti jejich Boha se vynořila otázka, jak Boha správně uctívat.¹⁴⁸ Ezechielovo vidění u průplavu Kebaru přineslo odpověď – Hospodin se může zjevovat, a tudíž může být i uctíván, i mimo izraelské země.¹⁴⁹

Knihy se rozděluje na dvě části, první tvoří proroctví o soudu, zkáze a zatracení (kap. 1-23), druhá část obsahuje proroctví o obnově a spáse (kap. 25-49).¹⁵⁰ Kniha je považována za předěl v biblické literatuře, protože odráží významný posun v náboženském myšlení: na jednu stranu je pevně spojená s předchozí tradicí, ale přináší rovněž výrazné novinky.¹⁵¹ Originalita díla pramení ze situace, v níž se Ezechiel nacházel (pád Judska a život v exilu). Jeho poselství bylo hluboce ovlivněno jednak kněžskou teologií a jednak prorockými vizemi.¹⁵² Podobně jako jeho předchůdci, kteří varovali Izraelity před následky jejich prohřešků proti službě Bohu, i Ezechiel byl

---

145 Blenkinsopp, 1990, str.: 8

146 Blenkinsopp, 1990, str.: 9

147 Blenkinsopp, 1990, str.: 10

148 Blenkinsopp, 1990, str.: 12

149 Blenkinsopp, 1990, str.: 12

150 Wawter, Hoppe, 1991, str.: 1

151 Bunn, 1971, str.: 232

152 Bunn, 1971, str.: 232

přesvědčen, že si za své problémy mohou Izraelité sami a trest je nejen zasloužený, ale i nevyhnutelný.¹⁵³ Ve druhé části knihy, po pádu Jeruzaléma, je patrná změna v prorokově přístupu k trestu – Izraelité již byli potrestáni a nyní mělo přijít vykoupení.¹⁵⁴

Ve 13 kapitole káže Ezechiel proti falešným prorokům a v tomto kontextu se objevuje termín „den Hospodinův“. Význam verše 13:5 je jasný: falešní proroci nepomohli lidu, aby se připravil na „boj v den Hospodinův“. Everson nabízí čtyři možnosti, jak tomuto verši rozumět: 1) šlo o odkaz na starší událost z doby před exilem; 2) šlo o zmínku o budoucí nebo nadcházející události; 3) šlo o zmínku o zkáze v minulosti z exilu ; 4) šlo o odkaz do budoucnosti z doby exilu nebo ještě později.¹⁵⁵ Důkaz pro podporu třetí možnosti – Ezechiel se uměl podívat na události kolem zničení Jeruzaléma z exilu a pak popisoval události kolem zničení Jeruzaléma a používal při tom terminologii a zobrazování z konceptu dne Hospodinova.¹⁵⁶ Everson tvrdil, že proroctví 13:5 má svůj původ v událostech z roku 587 př.n.l. jako varování nebo oznámení blížícího se neštěstí, ale po roce 587 př.n.l. se proroctví používalo retrospektivně při kritice falešných proroků, kteří mlčeli nebo pronášeli uklidňující slova plné naděje, což mělo příšerné důsledky.

V této části tedy den Hospodinův odkazuje na jednu událost, která je vnímána z různých pohledů.¹⁵⁷ Den Hospodinův je popsán vojenskými termíny a má politický a mezinárodní charakter, ale pokud by proroci hlásali Hospodinova slova, dal by se býval odvrátit – jenže to se nestalo a Izrael byl potrestán.¹⁵⁸

---

153 Wawter, Hoppe, 1991, str.: 14

154 May, 1956, str.: 45

155 Everson, 1969, str.: 82-3

156 Everson, 1969, str.: 84-5

157 Everson, 1969, str.: 88-9

158 Everson, 1969, str.: 89

Podruhé den Hospodinův zmiňuje v souvislosti s Egyptem (30:3), když předpovídá jeho zkázu a zničení měst.¹⁵⁹ Proroctví proti Egyptu vzbudilo zřejmě v Ezechielově době značný rozruch, protože judský vyhnanec tvrdil, že národní božstvo malého státečku s nejistou budoucností způsobí konec Egypta, který v té době existoval již 2500 let.¹⁶⁰ Ezechiel prohlašoval, že Egypt a jeho lid, města i vládcí, jsou slabí před soudem Hospodina, judského Boha.¹⁶¹ Věřil, že stejně jako boží soud dopadl na Izrael a Judsko, dopadne nyní na Egypt a jeho spojence, přičemž Bůh použije stejný nástroj, jako použil pro zničení Judska – babylonského krále Nabukadnezara (30:10) – a bude pokračovat vysušením Nilu (30:12), protože bez Nilu nebude Egypt.¹⁶²

Žádný z proroků neměl tak negativní názor na minulost Izraelitů (kap. 16 a 23).¹⁶³ Ezechiel tvrdil, že Izraelité vůči Bohu ukazovali přetrvávající vzdor a nikdy nebyli poslušní, kritizoval zkaženost společnosti, ale nejvíce odsuzoval poklesky proti kultu (6:13, 20:12, 24, 28, 23:37-38), mluvil o nevěře Izraelitů a uznával nevyhnutelnost krutého trestu.¹⁶⁴ Věřil, že Babylóňané byli nástrojem božího soudu, pád Jeruzaléma a zničení Chrámu pokládal za nevyhnutelné důsledky chronické neposlušnosti Izraelitů.¹⁶⁵

---

159 Blekinsopp, 1990, str.: 134

160 Wawter, Hoppe, 1991, str.: 140

161 Wawter, Hoppe, 1991, str.: 140

162 Wawter, Hoppe, 1991, str.: 140

163 Wawter, Hoppe, 1991, str.: 14

164 Wawter, Hoppe, 1991, str.: 14

165 Wawter, Hoppe, 1991, str.: 14

Věřil ale, že boží soud není Hospodinovo poslední slovo.¹⁶⁶ Hovořil o budoucnosti s důvěrou, protože věřil, že nový život Izraelitů bude pocházet od Boha – Hospodin vynese soud nad Izraelity, ale je to právě Hospodin, kdo seslal Ezechielovi vizi o spáse.¹⁶⁷ V kapitolách 40-48 odhaluje Ezechiel konkrétní plány pro nový život Izraelitů v jejich zemi.¹⁶⁸ Pokud někteří pochybovali o šťastné budoucnosti kvůli kolektivní vině, Ezechiel je ujišťoval, že každá generace má přímý vztah s Hospodinem (18:2-4), každá je odpovědná za budoucnost; kdo si myslí, že jsou zatracení kvůli své neposlušnosti dává Ezechiel odpověď, že Bůh pro Izraelity stvoří nové srdce a nového ducha (11:19-20).¹⁶⁹ Hospodin už není jen národní Bůh Izraelitů, je to Bůh všech národů.¹⁷⁰

Zacharjáš

Je téměř jisté, že části knihy Zacharjášovy 9-11 a 12-14 nejsou od stejného autora jako části 1-8.¹⁷¹ Studie ukázaly, že terminologie, styl a obsah díla v kapitolách 9-11 a 12-14, se výrazně liší od těch v kapitolách 1-8, proto se na kapitoly 9-11 a 12-14 pohlíží jako na sbírku různorodých věštek, které byly k původní knize Zacharjášově přidány později.¹⁷² Celá kniha se z tohoto důvodu rozděluje do tří sekcí: I Zacharjáš kapitoly 1-8, II Zacharjáš kapitoly 9-11 a III Zacharjáš kapitoly 12-17.¹⁷³

---

166 Wawter, Hoppe, 1991, str.: 14

167 Wawter, Hoppe, 1991, str.: 14

168 Wawter, Hoppe, 1991, str.: 14

169 Wawter, Hoppe, 1991, str.: 15

170 Wawter, Hoppe, 1991, str.: 15

171 Achtenmeier, 1986, str.: 107

172 Achtenmeier, 1986, str.: 107

Prvních 8 kapitol se skládá z mnoha vizí a kázání, která se měla objevit v krátkém časovém úseku 2,5 let (od 20. srpna 520 do 7. prosince 518 př.n.l).¹⁷⁴ V těchto 8 kapitolách se zdůrazňuje nutnost znovu vybudovat Chrám, aby bylo možné uvést nový věk požehnání a řádu.¹⁷⁵ Kapitoly 9 až 14 jsou složeny z prorockých proslovů, které pocházejí ze dvou zdrojů, hodně se věnují konečnému období, dokládají rostoucí rozčarování se směrem, kterým se věřící komunita ubírá.¹⁷⁶

Zachariášovo poselství se dá shrnout veršem 2:17¹⁷⁷: „Ztiš se před Hospodinem, veškeré tvorstvo, neboť se vypravil ze svého svatého příbytku“. Bůh vstal, aby zahájil nové události na zemi, nařídil svým poslům, aby dali do pohybu příchod nového věku jeho Království.¹⁷⁸

14. kapitola vysvětluje verš 13:9¹⁷⁹: „Tu třetinu však provedu ohněm. Přetavím je, jako se taví stříbro, přezkouším je, jako se zkouší zlato. Ti budou vzývat mé jméno a já jim odpovím. Řeknu: „Toto je můj lid.“ A oni řeknou: „Hospodin je můj Bůh.“ Zachariáš vysvětluje, jak dojde k obnovení smlouvy mezi Bohem a jeho lidem, jakou bude mít povahu a jaké budou důsledky pro všechny národy na zemi.¹⁸⁰ V den Hospodinův, v bitvě všech národů proti Jeruzalému, budou Izraelité nejprve poraženi, dobyvatelé

---

173 Achtenmeier, 1986, str.: 107

174 Achtenmeier, 1986, str.: 135

175 Achtenmeier, 1986, str.: 135

176 Achtenmeier, 1986, str.: 136

177 Achtenmeier, 1986, str.: 108

178 Achtenmeier, 1986, str.: 108

179 Achtenmeier, 1986, str.: 165

180 Achtenmeier, 1986, str.: 165

budou drancovat a plenit a polovinu obyvatelstva pošlou do vyhnanství (14:2) – tak Bůh oddělí nevěřící od středu svých věrných.¹⁸¹ Společenství věřících se stalo v očích proroků natolik hříšným, že jediným východiskem byla jejich porážka.¹⁸² Porážka Jeruzaléma je cestou k vítězství nad nepřáteli Izraelitů, jen skrze porážku může přijít skutečné a trvalé vítězství.¹⁸³ Bůh-Válečník bojuje na straně očištěného lidu, proti všem pronárodům, které ničili Jeruzalém.¹⁸⁴ Boží lid se bitvy přímo neúčastní, spíše jen sklízí kořist z vítězství, protože sám bůh bojuje za ně – střílí šípy, troubí na trumpety, chrání „zástup svého lidu“.¹⁸⁵ Boží království přijde, teprve až Bůh porazí zlo a až jeho lid projde očištěním od hříchů.¹⁸⁶ S Hospodinem jako pastýřem jsou Izraelité přirovnáváni ke klenotům na koruně samotného Boha.¹⁸⁷

Jóel

Jóel se řadí mezi Malé proroky. Kromě krátkého představení v prvním verši obsahuje text málo znaků prorocké literatury – není v něm sociální kritika¹⁸⁸ ani útoky na

---

181 Achtenmeier, 1986, str.: 165

182 Brown, 1996, str.: 182

183 Brown, 1996, str.: 182

184 Brown, 1996, str.: 182

185 Brown, 1996, str.: 169

186 Achtenmeier, 1986, str.: 165

187 Brown, 1996, str.: 169

188 Bruce C. Birch, 1997, str.: 125

náboženské a morální poklesky národy a jeho vůdců¹⁸⁹. Datace textu je nepřesná. Birch uvádí, že vzhledem k tomu, že Jóel hovoří o Judsku a Jeruzalému, řadí se dílo do doby po pádu Severního království v roce 722 př.n.l., výčet krutostí proti Judsku ve verších 3:2 – 8, 19 odráží zničení Jeruzaléma v roce 587 př.n.l. a následné babylonské zajetí. Několikrát odkazuje na jeruzalémský Chrám (1:14, 16. 3:18), ale nezmiňuje žádného krále, spíše odkazuje na vládu kněží (1:13 – 16), což by ukazovalo na poexilové období, kdy byl Chrám obnoven. Proroctví zařazuje do doby konce 6. a počátku 5. století př.n.l.¹⁹⁰ Ogden vychází z literárního rozboru díla a text řadí do doby krátce po návratu do Jeruzaléma, tj. také do 6. století př.n.l.¹⁹¹

Ogden uvádí dva názory na jednotnost textu. Podle prvního názoru je kniha složená ze dvou částí, kdy první je napsaná dříve a jiným autorem než druhá část. S tímto tvrzením přišel jako první M. Vernes v roce 1872. Podle Ogdena byl výchozím kritériem pojem „den Hospodinův“, který je v první části knihy chápán jako den, který již nastal, zatímco ve druhé části knihy je to budoucnost či dokonce eschatologická událost. Zastánci druhého názoru považují knihu za jeden celek. Ogden jako příklad uvádí argumentaci H.W.Wolffa, který vycházel ze struktury a lingvistického stylu díla.¹⁹²

„Den Hospodinův“ se u Jóela vyskytuje pětkrát. Tříkrát o něm hovoří jako o obávaném soudném dnu (1:15, 2:1, 11), dvakrát je pro Judsko dnem spásy (3:4, 4:14)¹⁹³. Samotný Bůh koná proti těm, kteří porušili jeho zákony, proto „den Hospodinův“.

Den soudu

Podle Ogdena je ve verši 1:15 vyjádřen strach Judska z toho, že současná krize je znamením božího soudu. Obyvatelé Judska věřili, že zkáza jejich země je předzvěstí

---

189 Graham S. Ogden, 1987, str.: 7

190 Bruce C. Birch, 1997, str.: 126

191 Graham S. Ogden, 1987, str.: 14

192 Graham S. Ogden, 1987, str.: 7-8

193 Bruce C. Birch, 1997, str.: 128

větší katastrofy¹⁹⁴. Birch také uvádí, že Jóel viděl v invazi kobylek hrozbu Božího soudu; kobylky přirovnává k invazi božské armády¹⁹⁵. Obyvatelé Judska věřili, že se blíží soudný den proti nim, protože zatímco bohatá úroda byla důvodem k jásotu a znamením boží přízně, současná krize a neúroda znamenaly, že Judsko boží přízeň ztratilo¹⁹⁶. Ogden uvádí, že Judsko se potřebovalo bát, ale nepotřebovalo další katastrofy, což je patrné z dalších veršů, které odkazují na „den Hospodinův“ (3:4 a 4:14). V těchto verších je „den Hospodinův“ chápán jako soudný den pro národy, které způsobili krizi Judska. Hrozba soudného dne se přesunula z Judska na jeho nepřátele¹⁹⁷. Ogden zdůrazňuje význam slov, která Jóel používá, když hovoří o nepřítelích Judska – nepřítel je „četný a mocný“ (2:2) a „mocný lid“ (2:5), několik termínů odkazuje k ohni (2:3, 5), houfy nepřátel pak „ztékají hradby“ a „neodbočí ze své cesty“ (2:7, 9). Jóel píše, jakoby nepřítel byl již přítomen v Judsku. Využívá přitom jedinečný literární prostředek – zobrazuje invazi z roku 587 (před cca 50 lety) a promítá ji do současnosti a přitom burcuje národ, aby hledal boží pomoc. Ogden upozorňuje, že podle Jóela je jedinou cestou z krize návrat k Hospodinu.¹⁹⁸

Birch se domnívá, že Jóel vnímá osud lidu a osud země jako propojené, což je vyjadřuje používáním stejných výrazů pro popis utrpení lidí a pro utrpení přírody trpící invazí kobylek. Blahobyt závisí na harmonickém vztahu mezi lidmi a přírodou (což je aktuální téma i v dnešní době, kdy je kladen důraz na ekologii). Birch se domnívá, že pro Jóela má nesoulad mezi nimi teologický význam, proto vidí jedinou možnost – Judsko musí naříkat nad vzniklou situací a musí se obrátit k Bohu, protože jedině on jim může pomoci¹⁹⁹.

---

194 Graham S. Ogden, 1987, str.: 24

195 Bruce S. Birch, 1997, str.: 128

196 Graham S. Ogden, 1987, str.: 25

197 Graham S. Ogden, 1987, str.: 24-25

198 Graham S. Ogden, 1987, str.: 24-25

Den spásy

Birch uvádí, že ve verších 2:17 – 27 se hrozba soudu mění na radost ze spásy díky Božímu vykoupení. Jóelovy obavy, že den Hospodinův bude soudným dnem pro Judsko, se nenaplnily, boží milosrdenství a pokání lidu zvítězilo. Spása při současné krizi vedla Jóela k vizi budoucí spásy (3:4 a 4:14). Díky znovunalezenému vztahu mezi Bohem a jeho lidem bude tento den v budoucnosti dnem spásy, kdy Bůh „vyleje“ svého ducha na všechny lid. Den boží spásy budou doprovázet kosmické úkazy (3:3 – 4. 4:15). Souzení budou soudní národy, které utlačovali a vykořisťovali Jeruzalém a Judsko, Bůh jako bojovník je porazí v bitvě. Nastane nový den, země bude prosperovat (4:18) a lid v Judsku bude žít v míru a blahobytu s Bohem ve svém středu na hoře Sión (4:17, 20 – 21)²⁰⁰.

Abdiáš

Jméno Abdiáš znamená „služebník Hospodinův“²⁰¹. Na základě obsahu textu a literárního stylu můžeme usuzovat, že Abdiáš žil v 6. stol. př.n.l. v Judsku a přednášel v Jeruzalémě.²⁰² Přes jeho nepochybný talent nemůžeme s jistotou říci, že byl profesionálním prorokem, protože tomu nenapovídá ani jeho znalost tradiční protiedómské rétoriky, ani schopnost básnického vyjádření.²⁰³ Rozbor literární jednoty díla komplikuje otázka, v jakém vztahu je k Jeremiášovi 49. Názory na to, zda je dílo jednotné nebo jde o složeninu, souvisí s tím, do jaké doby vědci zařazují vznik Abdiášova a Jeremjášova díla, resp. čí dílo vzniklo jako první.²⁰⁴ Brown se domnívá, že

199 Bruce C. Birch, 1997, str.: 129

200 Bruce C. Birch, 1997, str.: 129 - 130

201 Brown, 1996, str.: 7

202 Brown, 1996, str.: 7

203 Stuart, 1987, str.: 407

204 Stuart, 1987, str.: 403

na základě historické specifčnosti proroctví lze soudit, že vzniklo po judském exilu v Babylónu (586 – 538 př.n.l.).²⁰⁵ Podle Stuarta nejlépe odpovídá období exilu kolem 6. stol. př.n.l., přesněji rok 580 př.n.l. a později, což je doba po dobytí Edómu Nabatejci. Tato událost naplňuje to, co Abdiáš předpovídal.²⁰⁶

Knihy Abdiášova je velice úzce zaměřená a zabývá se konkrétními událostmi v historii Izraelitů. Trvalé morální poselství by se dalo shrnout jasným vyjádřením ve verši 15: „Co jsi učinil ty, to bude učiněno tobě.“ Tento výrok je základem a racionálním zdůvodněním božího soudu.²⁰⁷ Proroctví o soudu cílí na konkrétní národ – na Edómce.

Edómci sídlili v jižní Palestýně, východně od Aravy (údolí mezi Mrtvým a Rudým mořem) a měli s Izraelity napjaté vztahy. Už v knize Geesis je popsána rivalita mezi sourozenci Jákobem (později Izrael) a Ezauem (zakladatel Edómu). Vztahy mezi národy se vyostřily v době babylónského exilu v roce 586 př.n.l.; Abdiáš obviňuje Edóm ze zrady a křivdy „v den soužení“ (11-14). Na základě vzpomínek na edómskou krutost vůči božímu lidu oznamuje Abdiáš boží soud. Nechce jítit judské rány ani roznítit nacionalistický zápal proti susedovi, ale nechává samotného Boha, aby přinesl obnovu a spravedlnost lidu, jehož minulost nelze zapomenout, ale lze ji ospravedlnit a obnovit.²⁰⁸ Potupu viníka nechává Abdiáš na Bohu.²⁰⁹

Abdiášovo proroctví je viděním, ale zahrnuje všechny způsoby vnímání, včetně slyšení. Při poslechu a při čtení má podněcovat obrazotvornost, protože slova vykreslují přesvědčivý obrázek, který vtahuje čtenáře do hlubšího pochopení boží svrchovanosti

---

205 Brown, 1996, str.: 7

206 Stuart, 1987, str.: 404

207 Brown, 1996, str.: 7

208 Brown, 1996, str.: 7

209 Brown, 1996, str.: 8

nad světem.²¹⁰ Podle Abdiáše má boží soud proti jinému národu přijít, protože Izraelité svůj soud již podstoupili.²¹¹

Den Hospodinův je u Abdiáše dnem obnovení suverenity Izraelitů.²¹² Verš o dni Hospodinově obrací dění v knize Abdiášově.²¹³ Věšťba proti cizím národům o zkáze v sobě nese naději pro boží lid.²¹⁴

Do patnáctého verše Abdiáš popisuje, jak byli Izraelité zrazeni „bratrem“, který se nejen díval, jak jim ostatní národy škodí, ale sám se na tom podílel. V den Hospodinův se ale vše změní. Ti, kteří Izraelitům škodili, zakusí to, co sami prováděli. Všechny nepřátelské národy, zejména Edóm, budou čelit božímu soudu, jehož výsledkem bude slavná obnova země Izraelitů (v. 19-21). Judsko ovládne Edóm, Pelišteu a další území, rozšíří se také rod Benjamín. Nevznikne ale království lidské, nýbrž království boží (v. 21).²¹⁵

Den Hospodinův Abdiáš zdůrazňuje jako den rozhodujícího božího zákroku proti nepřátelům, kdy nastolí svoji vůli. Tento prvek není v proroctvích proti cizím národům běžný, ale má stejný účel jako v proroctvích proti Izraeli a/nebo Judsku – má ujistit spravedlivé, že ti, kteří vzdorují Hospodinu, neujdou trestu, zatímco spravedliví, kteří byli utlačováni, budou zachráněni a povzneseni.²¹⁶

---

210 Brown, 1996, str.: 8

211 Brown, 1996, str.: 8

212 Stuart, 1987, str.: 407

213 Brown, 1996, str.: 8

214 Stuart, 1987, str.: 411

215 Brown, 1996, str.: 13

216 Stuart, 1987, str.: 408

Malachiáš

Malachiáš je poslední ze sbírky dvanácti proroků hebrejského kánonu, u něhož se objevuje termín den Hospodinův (3:23). Jméno může být zkrácená verze jména Malachiya (česky Malachjá), což by znamenalo „posel boží“, ale je pravděpodobnější, že nejde o jméno nýbrž o titul „můj posel“.²¹⁷ Pro možnost, že se jedná o titul, hovoří odkazy v přímé řeči Hospodina, které se u Malachiáše objevují, navíc ve verších 2:7 a 3:1 Bůh přímo říká „můj posel“.²¹⁸ Proroctví pravděpodobně vzniklo v letech 450-350 př.n.l., protože odkazuje na problémy běžné pro poexilovou společnost kolem Jeruzaléma (např. spojené s obnovou Chrámu).²¹⁹

Malachiáš se řadí mezi proroky, ale protože některé standardní prvky prorocké literatury v jeho díle chybí (např. úvodní formulace „Tak praví Hospodin“) a vzhledem k jeho výraznému zájmu o kněžský a obětní řád, je možné, že Malachiáš byl kněz, který si částečně osvojil jazyk proroků.²²⁰ Literární styl díla, založený na otázkách a odpovědích – část textu je napsaná ich-formou, kdy hovoří Hospodin, pokládá si otázky, na něž následně odpovídá; např. 1:2-3: „Zamiloval jsem si vás, praví Hospodin. Vy však se ptáte: „Kde je důkaz, že nás miluješ?“ Což nebyl Ezau Jákobův bratr, je výrok Hospodinův. Jákoba jsem si zamiloval, Ezaua však nenávidím. Proro jsem obrátil v poušť jeho hory, jeho dědictví v step pro šakaly.“²²¹ Ať už byl kněz nebo prorok, jádro jeho práce spočívá v určení integrity kněžského úřadu a toho, co znamená sloužit Bohu v každodenním životě.²²² Odsuzoval zneužívání kněžské moci a nesprávné kultovní

---

217 Deutsch, 1987, str.: 67

218 Deutsch, 1987, str.: 67

219 Deutsch, 1987, str.: 67

220 Brown, 1996, str.: 191

221 Brown, 1996, str.: 191

222 Brown, 1996, str.: 191

praktiky, považoval se za reformátora, který volal jak své kněžské kolegy tak i širší komunitu k obnovení věrnosti smlouvě s Hospodinem.²²³ Lid obviňoval z páchaní prohřešků při obřadech, kritizoval smíšená manželství, rozvody a další porušení smlouvy.²²⁴

Deutsch se zabývá otázkou, jaká byla poexilní židovská společnost. Jako významné zdroje informací uvádí knihy Ezdráš a Nehemjáš, z nichž zjišťujeme, že Židé, kteří se vraceli do Jeruzaléma z Babylónu, nezapadali do tehdejší společnosti – domnívali se totiž, že skuteční „Izraelité“ jsou ti, kteří prošli zkušeností babylónského exilu. Většina tvořící poexilní společnost v Jeruzalémě a okolí ale svoji rodnou zemi nikdy neopustila.²²⁵ Tato skutečnost působila mnoho problémů, protože navrátilci si přisvojovali nárok na vedení nově vzniklé společnosti (Iz. 57:3-13, 65:1-9 a další).²²⁶ V Babylónu se vytvořila nová forma náboženského života, protože lidé deportovaní z Judska se v exilu museli naučit udržovat svůj náboženský život bez tradičního rámce kultu a chrámu.²²⁷ Po dobytí Perské říše Alexandrem Makedonským se objevila nová hrozba pro židovskou komunitu – přísné dodržování Tóry bylo konfrontováno s požadavkem tolerance vůči helénistickým kulturním vlivům.²²⁸ K tomu se přidávaly otázky politického uspořádání, totiž do jaké míry lze spolupracovat s nežidovským obyvatelstvem, a hlavně, vyžadují-li situace pasivní přístup nebo aktivní vojenský odpor proti cizí nadvládě.²²⁹

223 Brown, 1996, str.: 191

224 Brown, 1996, str.: 191

225 Deutsch, 1987, str.: 69

226 Deutsch, 1987, str.: 69

227 Deutsch, 1987, str.: 69

228 Deutsch, 1987, str.: 69

229 Deutsch, 1987, str.: 69

U Malachiáše nacházíme jednak přímý odkaz na den Hospodinův (3:23), jednak dvě další zmínky o „dni“, který Bůh připravuje (3:17) a který bude dnem trestu pro hříšníky, „den hořící jako pec“, „ten přicházející den je sežehne“ (3:19). Už ve verši 3:1 oznamuje Hospodin příchod svého posla a ve druhém verši se ptá „Kdo však snese den jeho příchodu?...“ Ve verších 3:3-5 popisuje, co Hospodin udělá v den svého příjezdu. Ve verších 16-17 Malachiáš říká, že před Hospodinem byla sepsána jména těch, kteří se ho bojí, a k těm bude v den Hospodinův shovívavý, ty v onen den odmění (3:20). Svévolníky ale přicházející den sežehne (3:18-19). Den Hospodinův je pro Malachiáše soudným dnem v budoucnosti, chápe ho jako den, kdy Bůh stane lidstvu tváří v tvář.²³⁰ Prosí nevěřící a lhostejný lid, apeluje na národ ve jménu zakladatele Zákona, žádá své kolegy (kněze), aby se v poslušnosti obrátili ke všem učení, která Bůh zjevil Mojžíšovi na hoře Sinaj (3:22).²³¹ Oznamuje lidu slova Hospodinova, že ani teď, přes rebelii, jíž se dopustili, Bůh svůj lid neopustí, stále je na jeho straně a bude při něm stát s nadějí, že se k němu obrátí a až přijde den Hospodinův, budou zachráněni.²³² Na pomoc při obrácení jim sesílá proroka Eliáše (3:23).²³³ Mojžíš a Eliáš jsou spojeni s horou Sinaj, kde Mojžíš obdržel smlouvu s Hospodinem, a Eliáš byl z hory Sinaj odvezen ohnivým vozem, aniž by byla zmíněna jeho smrt (2Kr 2:10-12), takže se může vrátit na zem.²³⁴ Malachiáš den Hospodinův líčí jako den, kdy zavládne mír a jednota, která začíná právě v rodině („On obrátí srdce otců k synům a srdce synů k otcům, ...“ (3:24).²³⁵

---

230 Deutsch, 1987, str.: 111

231 Achtenmeier, 1986, str.: 197

232 Achtenmeier, 1986, str.: 197

233 Achtenmeier, 1986, str.: 197

234 Brown, 1996, str.: 204

235 Brown, 1996, str.: 205

Závěr

V prorocké literatuře je téma dne Hospodinova jedním z nejdůležitějších, přestože se přímo termín „den Hospodinův“ ve Starém zákoně vyskytuje pouze devatenáctkrát. Výzkumy ukazují, že se používal jak pro blízkou budoucnost tak také pro budoucí eschatologické události. Význam slova prorok se časem změnil. Dnes si pod tímto označením představíme spíše věštce, tedy někoho, kdo věští budoucnost. Proroci Starého zákona ale nic takového nedělali, pouze tlumočili slova, která jim zjevil Hospodin, ať už ve vidění či ve slyšení. Ani představa toho, že svět, v němž žijeme, jednoho dne skončí a bude nahrazen nějakým novým, pro nás dnes není snadná. Pro proroky ale byl den Hospodinův pouze nástrojem, jimž ilustrovali soud a trest, který Hospodin vykoná nad světem.

První prorok, který zmínil den Hospodinův, je Ámos (5:18, 20). Jeho pojetí ale úplně obrátilo to, v co Izraelité do té doby doufali. Původně Izraelité věřili, že den Hospodinův jim přinese spásu a zbaví je okolních nepřátelských národů. Očekávali den Hospodinův s radostí, těšili se na něj. Jenže Ámos kázal, že den Hospodinův pro ně bude znamenat zkázu, bude to den tmy. Ámos předpovídal budoucí exil severních kmenů v Asýrii (5:27, 6:14, 7:9, 7:17), který skutečně nastal po pádu Samáří v roce 722 př.n.l. Ámos nepoužíval den Hospodinův v eschatologickém smyslu, ale očekával boží zásah ve prospěch Izraelitů při obnově svého Království.

Izajáš zmiňuje den Hospodinův poprvé ve 2. kapitole, která se zaměřuje na uspořádání božího Království (2:2-4), na hříšné Izraelity (2:5-9) a na budoucí den zúčtování (1:10-22). Prorok se přes blízkou budoucnost dívá do té daleké, až do eschatologického božího Království (2:1-4), kdy bude hlavním městem světa hora Sión a všechny národy tam budou přicházet a hledat Hospodina. Bůh je bude soudit a národy mezi sebou už nebudou válčit. Izajáš den Hospodinův vnímá jako den všeobecného ponížení těch, kteří jsou pyšní. Povýšen bude jen Hospodin.

Podruhé zmiňuje Izajáš den Hospodinův v souvislosti s Babylónem, který se má stát nástrojem pro zničení Izraelitů (13:5-6). Izajáš zde připomíná den Hospodinův, i když ten nemá nastat dalších více než sto let. Znovu se obrací ke vzdálené budoucnosti, v níž vidí zvláštní kosmické jevy a soud nad celým lidstvem. Obrat k blízkým věcem se dostavuje ve verších 13:17-22, kde Izajáš popisuje konec Babylonu.

Sofonjáš ukazuje Judsko jako oběť (1:7), kterou Bohu nabízí babylonští kněží. Začíná zeširoka, u povrchu země (1:1-3), pak se zaměřuje na aktuální situaci v Judsku (1:4-13) a nakonec se opět obrací do světa (1:14-18). Den Hospodinův popisuje jako den hněvu, jako den úzkosti a utrpení, zkázy a zármutku, tmy a temnoty, zvuků trumpet a válečného křiku.

Ezechiel kázal v době blízkého naplnění dne Hospodinova soudu (13:5). V roce 597 př.n.l. ho odvedli do exilu v Babylonu. Kapitola 13 vznikla v roce 592 př.n.l., 6 let po druhé vlně exilu. Ezechiel ve 13. kapitole kázal proti falešným prorokům (13:1-16) a prorokyním (13:17-23). Ezechiel nikdy přímo nevyjádřil eschatologické pojetí dne Hospodinova.

Zacharjáš je první poexilní prorok, který přímo zmínil den Hospodinův. Protože v té době nebyly asyrský ani babylonský soud aktuální, věnoval celé své proroctví očekávání daleké eschatologické budoucnosti. Ve 14 kapitole hovoří o dni Hospodinově a jeho pozdějších důsledků. Na základě Zacharjášova proroctví můžeme říci, že věc se nejdříve zhorší (14:2, 5), aby se potom mohly zlepšit (14:1, 14). Pak Bůh zasáhne proti pronárodům a bude bojovat na straně Izraelitů (14:3-5, 12-13).

Jóel nejprve mluví o pohromě, kterou zemi způsobují hejna kobylek, které pustoší celou zemi (1:15). Hlavním poselstvím 1. kapitoly je, že i přírodní katastrofy jako hejna kobylek mohou být nástrojem božího trestu. Ve 2 kapitole se hejna kobylek mění na nepřátelskou armádu. Postupně Jóelovo proroctví nabývá na intenzitě, ve verších 2:28-29 předpovídá velkolepou podívanou – Hospodin vylije svého ducha na veškeré lidstvo, každý bude moci činit pokání (2:32). Nejvýznamnější je prohlášení o kosmických znameních (2:31), která budou předejrou pro nadcházející den Hospodinův. To posouvá den Hospodinův na čas, kdy všechno trápení skončí.

Abdiáš líčí rodinný spor mezi Izraelem (Jákob) a Edómem (Ezau). Tématem jeho díla je den Hospodinův, který nejprve zakouší Edóm a pak národy, které kráčely v jeho stopách. Verš 15 je klíčový pro celý text. Verše 1-14 hovoří o Edómu a slibuje naplnění v blízké budoucnosti – nejspíše skrze Nabukadnezarovo pustošení. Verše 15-21 ukazují ke vzdálené budoucnosti a k ustavení božího Království. Abdiáš kombinuje výhled do blízké budoucnosti (Edóm) s výhledem do daleké budoucnosti (všechny národy), předpovídá soud a zničení všech nevěřících. Obnova národa Izraelitů je ovlivněna výhledem do vzdálené budoucnosti (17-21), ale v blízké budoucnosti po ní není ani stopa. Den Hospodinův končí vytvořením božího Království (21).

Malachiáš popisuje velký a hrozný den ve verši 3:19-21. V jeho podání je to soudný den, Malachiáš hovoří o tavných pecích, ohni apod.

Proroky nepochybně silně ovlivňovaly události, jichž byli svědky. Když hovořili o blížící se zkáze, pravděpodobně viděli na obzoru nějakou nepřátelskou armádu. Když hovořili o dni Hospodinově, pravděpodobně cítili, že nějaká událost v jejich okolí by mohla tento den spustit, ať už šlo o cizí armádu nebo o hejna kobylek. Cílem dne Hospodinova bylo potrestání odpadlíků, ne zničení celého historického světa.

Použitím konceptu dne Hospodinova se prorokům otevíralo široké pole působnosti. V podstatě se ubírali dvěma hlavními směry: teofanie a/nebo vojenská invaze. Proroci většinou den Hospodinův chápali jako celosvětovou událost, ale občas se jednalo o potrestání konkrétního národa. Vzhledem k tomu, že jde o den soudu a trestu, jsou popisy dne Hospodinova ponuré a kruté.

Přesný vznik konceptu dne Hospodinova zůstane navždy otázkou, protože nemáme k dispozici žádný zdrojový text. Zdá se ale, že některé teorie o jeho původu jsou rozumnější než jiné. Je velmi pravděpodobné, že existovalo několik dnů Hospodinových. Den Hospodinův mohl označovat jak sny svaté války, tak i slavnostní dny – v obou případech ale Bůh přicházel mezi lidi. Křesťané například za „den Páně“ považují neděli. Původ konceptu dne Hospodinova nelze omezit pouze na národ Izraelitů. Není možné vyloučit, že nebyl ovlivněn blízkovýchodními myšlenkami.

Koncept dne Hospodinova je velice rozsáhlé a obsažné téma, které si určitě zaslouží hluboké a intenzivní zkoumání, aby bylo možné mu v plném rozsahu porozumět.

Použitá literatura

- ACHTEMEIER, Elizabeth Rice. *Nahum - Malachi*. Atlanta, Georgia: John Knox, 1986, x, 201 s. ISBN 0-8042-3129-x.
- BIRCH, Bruce C. *Hosea, Joel, and Amos*. Louisville: Westminster John Knox Press, 1997, viii, 262 s. ISBN 0-664-25271-0.
- BLENKINSOPP, Joseph. *Ezekiel*. 1. vyd. Louisville, Kentucky: John Knox, 1990, vi, 242 s. ISBN 0-8042-3127-3.
- BROWN, William P. *Obadiah through Malachi*. 1st ed. Louisville: Westminster John Knox Press, 1996, xii, 209 s. ISBN 0-664-25520-5.
- BUNN, John T. *The Broadman Bible Commentary*, vol. 6. ed. Clifton J. Allen. Nashville: Broadman Press, 1971
- ČERNÝ, Josef Ladislav. *The Day of Yahweh and Some Relevant Problems*. Praha: Filosofická fakulta University Karlovy, 1948
- OGDEN, Graham S a Richard R DEUTSCH. *A promise of hope - a call to obedience: a commentary on the Books of Joel and Malachi*. 1. vyd. Grand Rapids: William B. Eerdmans, 1987, 120 s. ISBN 0-8028-0093-9.
- Encyclopedia Judaica 22 Volume Set*. ed. Fred Skolnik. USA: Macmillan Reference, 2. edice, 2006
- EVERSON, Joseph A. *The Day of Yahweh as Historical Event*. Richmond: UTS, 1969
- EVERSON Joseph A. *The Day of Yahweh as Historical Event: A Study of the Historical and Theological Purposes for the Employment of the Concept in the Classical Prophets of the Old Testament*. USA: University Microfilms, 1977
- HERBERT, Arthur Sumner. *The book of the prophet Isaiah*. Cambridge: Cambridge University Press, 1973, x, 218 s.
- HOBLÍK, Jiří. *Proroci, jejich slova a jejich svět*. Praha: Vyšehrad, 2009
- HOUSE, Paul R. a HAVEMANN Scott J. *Central Themes in Biblical Theology*. MI: Baker Academic, 2007
- KAISER, Otto. *Isaiah 1-12: a commentary*. 2. vyd., kompletně přepsáno. Philadelphia: The Westminster Press, 1983, 272 s. ISBN 0-664-21827-x.
- KAISER, Otto. *Isaiah 13-39: a commentary*. Philadelphia: The Westminster Press, 1974, 412 s. ISBN 0-664-20984-x.
- KAPELRUND, Arvid S. *The Message of the Prophet Zephaniah*. Norway: Naper Boktrykkeri, 1975
- LIMBURG, James W. *Hosea - Micah*. Atlanta, Georgia: John Knox, 1988, viii, 201 s. ISBN 0-8042-3128-1.
- MAYS, James Luther. *Amos: a commentary*. 1st ed. Philadelphia: The Westminster Press, 1969, 168 s. ISBN 0-664-20863-0.

- MOWINCKEL, Sigmund. *He That Cometh*. Oxford: Basil Blackwell, 1956
- NOVOTNY, Adolf. *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1956
- ROBERTS, J. *Nahum, Habakkuk, Zephaniah: a commentary*. Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press, 1991, 223 s. ISBN 0-664-21937-3.
- ROBINSON, H.W. *Inspiration and Revelation in the Old Testament*. Oxford: Oxford University Press, 1946
- STUART, Douglas. *Word biblical commentary*. [1st ed.]. Nashville: Thomas Nelson, 1987, xlv, 537 s. ISBN 0-8499-0230-4.
- VON RAD, Gerhard. *The Origin of the Concept of the Day of Yahweh*. *Journal of Semitic Studies*, April 1959, s 97-108
- VON RAD, Gerhard. *Theology of the Old Testament*, vol. II. New York: Harper and Row, 1965
- VAWTER, Bruce a Leslie J HOPPE. *A new heart: a commentary on the Book of Ezekiel*. 1st publ. Grand Rapids: W.B. Eerdmans, 1991, 218 s. ISBN 0-8028-0331-8.
- WEISS, Meir. *The Origin of the "Day of the Lord" Reconsidered*. Izrael: HUCA, 1966